

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ V MUSLIMSKÝCH ZEMÍCH

EDUCATION AND TRAINING IN THE ISLAMIC COUNTRIES

Bakalářská práce

JANA KRÁLOVÁ

**Pedagogika
Prezenční studium**

Vedoucí práce: Doc.PhDr. Jiří Prokop, Ph.D.

Praha 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem: *Výchova a vzdělávání v muslimských zemích* vypracovala samostatně pod vedením Doc.PhDr. Jiřího Prokopa, Ph.D. s použitím informačních zdrojů uvedených na konci mé bakalářské práce.

V Praze dne 2.4.2014

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala Doc.PhDr. Jiřímu Prokopovi, Ph.D. za ochotu a podporu při odborném vedení této bakalářské práce. Děkuji všem respondentům, kteří projevili porozumění k mé bakalářské práci, za ochotu a upřímnost svých výpovědí.

Anotace:

Výchova a vzdělávání je pojem, kterému se věnuje každý člověk a je jeho součástí od narození až do smrti. Oblast výchovy a vzdělávání je široké téma a autor této práce se rozhodl zkoumat výchovu a vzdělávání v muslimských zemích, jelikož toto téma je hodně tabuizované, ačkoliv z globálního hlediska by se o něm mluvit mělo.

„Výchova a vzdělávání v muslimských zemích“ pojednává převážně o razantním rozdílu těchto dvou oblastí v určitých zemích islámského náboženství, jakož i rozdílu v dané zemi.

V první části této práce je třeba čtenáře seznámit obecně s tematikou islámu, poněvadž pro pochopení této práce je potřeba vědět kontext s tímto radikálním náboženstvím.

Ve druhé části autor již detailně popisuje výchovu a vzdělávání probíhající v různých muslimských zemích, jejich přednosti i příležitosti na základě výpovědí dotazovaných respondentů.

V poslední části by autor chtěl zdůraznit negativní vlivy působení výchovy a vzdělávání v muslimských zemích a tematiku humanitární pomoci.

Klíčová slova:

Muslim, Islám, Korán, Vzdělání, Výchova, Víra, Náboženství, Norma, Škola

Annotation:

Education and training is the term which every person deals with and it is his/her part of his/her life from birth to death. The area of education and training is a broad topic and the author of this thesis decided to examine the topic of education in Islamic countries because it is much taboo although from a global point of view it should be discussed.

The bachelor thesis, "Training and education in Islamic countries", deals with big difference of these two areas in particular Islamic countries as well as difference in one country.

In the first part of the thesis the general theme of Islam is introduced because the knowledge of context of this radical religion is necessary for understanding the thesis.

The second part is mainly focused on the detailed training and education in different Islamic countries and their advantages and disadvantages which are stated by interviewed respondents.

In a last part of the thesis the negative influence of education and training in Islamic countries and the theme of humanitarian aid are emphasized.

Keywords:

Muslim, Islam, Koran, education, training, faith, religion, norm, school

Obsah

Úvod	8
1. Islám.....	9
1.1. Pilíře Islámu.....	9
1.2. Šarí'a	10
1.3. Postavení žen v muslimské společnosti	11
1.4. Muslimský svět.....	13
2. Výchova a vzdělávání	14
2.1. Výchova.....	14
2.2. Vzdělávání	16
3. Výchova a vzdělávání v muslimských zemích.....	17
3.1. Výchova v muslimských zemích	17
3.2. Vzdělávání v muslimských zemích	19
3.3. Somálsko.....	24
3.4. Tunisko	26
3.5. Írán.....	27
3.6. Afghánistán.....	28
3.7. Jordánsko	29
3.8. Irák.....	30
3.9. Jemen	32
3.10. Spojené arabské emiráty	33
3.11. Turecko	34
3.12. Pákistán.....	35
4. Přednosti a příležitosti výchovy a vzdělávání v muslimských zemích	37
5. Humanitární pomoc ČR	39
5.1. Člověk v tísní.....	40
5.2. Česká rozvojová agentura.....	41
5.3. ADRA Česká republika	42
6. Závěr.....	43
7. Použité zdroje.....	44

Úvod

Výběr tohoto tématu bakalářské práce měl svůj důvod. V naší rodině (jakožto v širším pojmu) je dítě vychováváno a vedeno k tomu, aby se v životě vzdělávalo bez ohledu na pohlaví. Každý rodič má jistě nějakou představu o tom, čím jeho dítě bude. Většinou se jedná o prestižní povolání, jako je lékař či advokát nebo o povolání, které živí jednoho z rodičů. V předškolním věku je dítě vedeno k osvojení si řeči, následně hned počítání, někteří rodiče děti vedou i ke čtení. S rostoucím věkem dítěte se vybírá školka, škola, instituce středního vzdělání, univerzita. Je to rutinní součást většiny rodin a nikdo si neumí představit, že by to mohlo fungovat jinak. Bohužel i ve 21. století jsou země, ve kterých rodina takto nefunguje, ve kterých mají rodiny jiné hodnoty, ve kterých mají rodiče jiné cíle výchovy.

Jaké cíle výchovy najdeme v zemích pod islámskou vírou? Jsou lidé jiní, protože mají jiné náboženství? Nebo jsou to zakořeněné archaické metody výchovy a vzdělávání? V čem tkví specifikace muslimských zemí?

Tato práce se snaží nalézt odpovědi na tyto otázky skrze bádání ve výpovědích muslimů, kteří v těchto oblastech žili.

Zároveň se autor zaměří na otázky pomoci těmto lidem, jestli pomoc existuje a jestli je vůbec možné pomoci komunitě tak uzavřené, že se mnoho lidí bojí o ní mluvit.

Metodologie této práce je postavena převážně na rozhovorech s muslimy. Obecné poznatky k tématu jsou čerpány z literatury uvedené na konci práce. Detailní rozbor jednotlivých zemí jsou sebrány díky komunikaci s respondenty z různých zemí. Autor vypracoval z počátku strukturovaný dotazník, který ale posléze nepoužíval, jelikož rozhovory probíhaly vždy jinak. S některými respondenty proběhl osobní kontakt a otázky byly kladeny dle vývoje konverzace, další respondenti, cizinci, byli kontaktováni přes Skype komunikátor. Rozhovory nebyly nahrávány, pro redukování možnosti zneužití. Při rozhovorech si autor vypisoval poznámky, na jejichž základě byl vystavěn ucelený text. Vzhledem k tomu, že autor potřeboval respondenty z některých zemí najít, využil kontakt ve Francii, kde je velká muslimská komunita. Všechny rozhovory jsou vedeny anonymně, včetně blízkých přátel autora.

1. Islám

Islám je druhé největší náboženství na světě, ačkoliv je to nejmladší monoteistické náboženství. Vzniká v 7. století s příchodem proroka Muhammada, jakožto spojovatele lidu a Boha, v arabštině Alláha (Tureček, 2007). Příslušníkům islámského náboženství se říká Muslimové, ačkoliv můžeme slyšet i „Mohamedání“, což Muslimové označují jako pejorativní oslovení, jelikož jejich víra je založena na uctívání Alláha, jediného Boha, Muhammad je pro ně jen spojovníkem Boha a země, jediné možné uctívání je uctívání Alláha a výraz „mohamedán“ vyjadřuje někoho, kdo uctívá Muhammada.

Pojem „islám“ znamená „odevzdání se Bohu“¹, což už jasně označuje toto náboženství za zcela radikální a fatalistické, poněvadž muslim se vždy musí řídit pravidly tohoto náboženství a věří v to, že vše je určeno Bohem. Toto se může jevit jako demotivující pro věřící, jelikož nemají poté dostatečnou motivaci k vlastnímu myšlení a vytvoření si cílů ke změnám v jejich životě.

1.1. Pilíře Islámu

Islámské náboženství má své prvopočátky v 7. století ve městě Mekka (dnes již poutní místo), u obchodníka Muhammada, arabského sirotka. V této době se arabský svět z větší části přikláněl ke křesťanství či židovství, neboli ve víru v jednoho Boha, který je strůjcem světa a na konci bude dávat lidu rozhrěšení. Tuto víru v boha mají i muslimové, ačkoliv toto náboženství přiznává Bohu nejenom počátky lidského pokolení, ale i jeho vedení po celý život. Muslim vše, co dělá, dělá z vůle boží a vše, co ho provází, ať už radosti či strasti života, se děje, protože si to Bůh přeje.

První z pilířů islámu je imám neboli víra, kterou muslimové dokládají přeříkáváním šahády - věty, která poukazuje na víru v jediného Boha - Alláha: „Lá iláha illálláhi wa Muhammadun rasúlulláhi“ („Není boha kromě Boha, Muhammad je Posel Boží“)² - tuto větu je povinen muslim říkat při všech rituálech, návštěvách svatých či poutních míst, jakožto i při setkání s některým významným náboženským hodnostářem. Šaháda dokazuje jasné vymezení jedné víry, potlačuje možnost jiné víry. Kdo nesouhlasí s hlásáním proroka Muhammada, je nepřítel, jelikož zatracuje tuto víru. Odtud pochází radikálnost tohoto

¹ TAUER, Felix. Svět islámu, Dějiny a kultura, Praha: Vyšehrad, 1973. ISBN 80-7021-828-2. s.23.

² LUNDE, Paul. Islám. Praha: Euromedia Group, 2004. ISBN 80-1093-2. s.39.

náboženství, včetně obhajob tzv. svatých válek, které jsou po celá staletí vedeny proti ne-muslimům ve snaze přivést je na „správnou cestu k Bohu“ neboli přinutit je přísahat, že Alláh je jediný Bůh.

Dalším z pilířů islámu je salát neboli modlitba. Muslim je povinen se modlit pětkrát denně, kdekoliv se zrovna nachází. Proto je běžné modlení i součástí všech typů škol, aby muslimům bylo umožněno dodržovat tento princip víry. Modlitba je jak pro muže, tak i pro ženy, ačkoliv 100% dodržují pouze muži. Ne všechny ženy, které jsou v domácnosti a starají se o děti, mají prostor vykonat modlitbu. Modlitba je odříkávána v arabštině a součástí celé modlitby jsou i slova šahády. Před modlením se muslim musí vždy omýt (omývá si hlavu, ruce, nohy) a pokleknout k modlitbě musí směrem k Mekce.

Třetím základním pilířem je zakát. Principem zakátu je „očištění“ majetku jako květiny, která díky protrhávání starších listů roste a vzkvétá. To samé se díky dodržování zakátu má stát i s majetkem muslimů. Každý muslim by měl „odtrhávat“ určitou část svého majetku, výdělku a ten věnovat jakožto desátek (Tureček, 2007).

Předposlední pilíř islámu je sawm, neboli půst v měsíci ramadán. Tento půst, kdy si muslim musí odpuštět nejen jídlo a pití, nýbrž se jedná i o sexuální půst, slouží k očistě těla i duše od světských přežitků. Sawm v člověku vyvolává uvědomění si sám sebe před Bohem a s Bohem, posiluje víru a napomáhá muslimovi najít své cíle a hodnoty (Tureček, 2007).

Posledním z pěti pilířů islámu je pak hadždž - posvátná pouť do Mekky, jakožto města, ve kterém celá víra vznikla, které nese prvopočátky hlásání proroka Muhammada. Každý muslim má povinnost tuto posvátnou pouť během svého života vykonat. Někteří z chudších vrstev si na to musí první několik let vydělávat, aby tuto cestu mohli podstoupit (Tureček, 2007).

1.2. Šarí'a

Šarí'a nepatří mezi základní pilíře islámu, ačkoliv bývá každodenní součástí života muslima. Jedná se o výklad islámského práva a nejen to. Pro muslimy je to vlastně něco jako příručka či průvodce cestou životem (Armstrongová, 2008).

Základním stavebním prvkem šarí'i je výklad veršů Koránu pro správné porozumění a následování. Najdou se zde pravidla ohledně hygieny, modlitby, sexuality, partnerství i tresty při nenaplnění Alláhových slov.

V některých státech dnešního muslimského světa existuje klasické zákonodárství, jaké známe v západním světě, a kde je šarí'a udržována již jen na úrovni sekundárního odvětví práva a není striktně dodržována. Bohužel jsou i takové země, kde je pro obyvatele tento výklad Svatého Písma v popředí moderního zákonodárství a dodržují se všechna pravidla, jakožto i vyplývající tresty. Mezi tyto státy patří například Irán či Saudská Arábie, ve kterých je i nadále udržována náboženská policie, jejíž náplní je právě dohled nad dodržováním šarí'i. K náboženské policii patří vždy jen muži, protože jen oni mohou být vykonavateli trestu. *„Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jedněm před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám). A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je!“³*

1.3. Postavení žen v muslimské společnosti

Jak je celosvětově známo, v islámském světě je dosud zakořeněna nerovnoprávnost mužů a žen. S tím samozřejmě úzce souvisí i pohled na výchovu a vzdělávání.

V Koránu se hlásá *„Ženy jsou pro vás pole; vcházejte tedy na pole své, odkud chcete“⁴* - pole nám dává úrodu, stejně tak jako ženy nám dávají potomstvo. To je ideologie i dnešního světa. Samozřejmě, že ženy musí udržovat nové generace. Ale nevyklučuje se tím samostatnost a nezávislost. Bohužel striktní víra v některých muslimských obcích si toto pravidlo přebírá po svém a to tak, že žena vlastně vzdělání nepotřebuje. To, jak se má starat o muže a plodit děti, jí může vysvětlit matka rodinnou výchovou, a proto je v islámském světě stále mnoho oblastí, které soustřeďují vzdělávání pouze na chlapce. Bohužel nejhůře jsou na tom oblasti převážně izolované od měst, od médií a celosvětové informovanosti, především vesnice a osady. Z našeho sociálně vyspělého pohledu se může zdát, že ženy jsou tu považovány za předměty sloužící muži. Ale i o pole se člověk musí starat, aby dobře dávalo plodiny...

³ Korán. Súra 4. Verš 34.

⁴ Korán. Súra 2. Verš 223.

Proč jsou ženy kolikrát vystavovány jen čtyřem zdem jejich domova? Proč se musí zahalovat a nemohou vycházet ven bez manžela či bratra? Tudiž nemohou ani do škol? Dle Koránu je žena nečistá, v mnoha zemích je dokonce tak moc „nečistá“, že je zcela běžné v útlém věku dívky (okolo 5. -8. roku) provádět beztrestně obřízku, aby se „odstranila nečistota“. Naštěstí v některých zemích jsou už i muži (otcové dívek) radikálně proti tomuto aktu a sami bojují proti provádění těchto ohavností vlastním dětem.

*„Zdržujte se důstojně ve svých domovech a nestavte na obdiv ozdoby svoje podle způsobu dřívější doby nevědomosti. Dodržujte modlitbu, dávejte almužnu a buďte poslušné vůči Bohu a poslu Jeho! Bůh chce pouze odstranit od vás špínu, lidé domu, a chce vás očistit úplným očištěním“*⁵ - tento verš nařizuje ženám jak nevycházet z domu, tak se i zahalovat. Podle Koránu jsou totiž převážně ženy těmi, kdo svádí muže. Jelikož ženy jsou stvořeny do krásy a svůdnosti a kdyby odhalily svou pokožku či se muži podívaly do očí, byl by to akt svádění muže a muž má dle Koránu zákaz spát se ženou, která není jeho a mohl by být „sveden“ z této cesty. V tom tkví základ zahalování žen a jejich odstrkování ze společnosti.

Zároveň i tresty jsou neúměrné. Pokud je žena jakýmkoliv způsobem napadena, je to vždy vůle Boží, jelikož Korán dovoluje vztáhnout ruku na ženu, která se dopustila hříchu.

Dalším, pro mnohé nepochopitelným znakem islámské víry, je polygamie, která je zcela běžná i ve vyspělých státech. Muslim má právo mít až 4 manželky (Tureček, 2007). Pro tamní obyvatele je zcela normální sdílet život s více ženami. Ačkoliv si to ženy neuvědomují, toto chování mužů jim nabourává sebevědomí a staví je to do utlačované pozice. Protože základem štěstí se může zdát velká rodina, je hodně důležité, aby vztahy byly zcela otevřené a přizpůsobené. Polygamie bývá většinou u mužů, jejichž ženy jim nejsou schopné dát syna a v muslimské komunitě je syn důležitý jako pokračovatel rodu. Pokud tedy z prvního manželství vychází jen dcery, muž si vyhledá novou manželku a doufá, že dostane syna. V tu chvíli je první žena odsouzena k soužití většinou s mladší a plodnější ženou a dostává se tímto do role nežádoucí, stejně tak jako její potomstvo. Tato pozice v rodině je velmi neperspektivní a většina žen i dcer se v této době stává „služkami“ ve svém domově pro potřeby nové ženy. Ačkoliv existují i manželství, kde jsou si ženy rovné a muž o ně pečuje stejnou měrou. Toto je možné vidět ve vyspělých městech.

⁵ Korán. Súra 33. Verš 33.

V těchto zemích je obecně mnohem lepší postavení žen a mužů, jakož i dívek a chlapců. Ženám je dovoleno jak chodit do školy, tak i na univerzity. Poněvadž stále jsou zde zapuštěné kořeny zastaralého systému a ženy to mají na školách mnohem těžší. Navíc více než polovina škol je stále rozdělena na dívčí a chlapecké.

Zároveň postavení v rodině je odlišné pro ženy i muže, ještě v předislámském světě bylo mnoho krajů, kde se automaticky zabíjela novorozená děvčata. S příchodem proroka Muhammada se toto ovšem změnilo a zabít dítě začalo být bráno jako hřích. Přesto toto archaické zacházení s dětmi zůstalo zakořeněné na mnoha místech dodnes a i výchova se od toho odvíjí. Chlapec je před dívkou upřednostňován ve všech aspektech života. Současně je chlapci i vštěpováno, že díky nižšímu postavení dívek ve společnosti jsou povinni se o ně starat a finančně je zajistit. Každý muslim si toto „starání se“ ale může vykládat jinak, a proto je možné v celém muslimském světě nalézt rozdílné zacházení s dívkami a ženami.

1.4. Muslimský svět

Stejně tak jako křesťanství, i islám je silně rozvětvené náboženství do různých koutů světa. Nedá se přesně vymezit oblast působení islámu, jelikož islám již pronikl i do Evropy a Ameriky, kde vznikají komunity. Avšak stále se dají vymezit státy, ve kterých se k islámskému náboženství přikládá většina obyvatelstva a islám je uzákoněn státním náboženstvím. Jedná se o Afghánistán, Alžírsko, Bahrajn, Bangladéš, Brunej, Egypt, Irák, Irán, Jemen, Jordánsko, Katar, Komorský svaz, Kuvajt, Libyi, Malajsii, Maledivy, Maroko, Mauritanii, Omán, Pákistán, Saúdskou Arábii, Somálsko, Spojené arabské emiráty, Súdán, Tunisko.⁶ V dalších státech, kde je možné se setkat s islámem, není toto náboženství uzákoněno jako státní, ačkoliv je tam aplikováno ve většinovém poměru. Jedná se například o Turecko.

Islám nadále proniká do dalších a dalších zemí, ve kterých se nalézá mnoho muslimských komunit, a které již mají nějaké pravomoci uzákoněné daným státem, a kde je muslimská otázka již součástí státních otázek. Zde se dá mluvit především o Francii, která je v tomto ohledu vůči muslimům otevřená.

⁶ Islám. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-03-8]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Is%C3%A1m>

2. Výchova a vzdělávání

Tyto dva pojmy jsou od počátků lidstva úzce propojeny, ačkoliv každý zrcadlí něco jiného. Výchovu je možno brát jako záměrné i nezáměrné působení na jedince z různých hledisek, po celý jeho život. Výchova kultivuje vztah člověka ke světu.⁷ Podstatou výchovy je tedy formování vztahu člověka k přírodě, ke společnosti a k sobě.⁸ V dětství výchova slouží převážně k rozvíjení jedince po stránce fyzické i duševní. Vzdělávání je záměrné a většinou bývá institucionalizované.

Výchova i vzdělávání bývá ovlivněna i ideologicky. Každá ideologie má vlastní cíle pro výchovu i vzdělávání, které si neustále vyvíjí. To, co může připadat normální v naší zemi, se může na jiné straně planety jevit bizarně a naopak. Každý člověk je vychováván i vzděláván na základě nějaké víry, ať už se jedná o náboženství nebo i víru ateistickou.

2.1. Výchova

Výchova je včleněna do celého života člověka, začíná v období, kdy dítě dokáže rozpoznávat chování druhých, je schopno vnímat je, pozoruje. Existuje několik druhů výchovy, které jsou na dítě aplikované. Výchova může být autoritativní, liberální, demokratická. Většinou jsou během vývoje dítěte používány všechny metody výchovného procesu. Autoritativní výchova bývá aplikována formou příkazů, absencí diskuzí na dané téma, dítěti je jasně nastaveno pravidlo, co se smí a nesmí. Tato výchova by neměla být používána často, jelikož dítě si nedokáže poté osvojit základy vlastního přemýšlení a ztrácí dovednosti budování vlastní vůle, stává se nástrojem rodičů. Liberální výchova je protikladem autoritativní. Dítěti je vše povoleno, nic mu není odpíráno. Dítě roste a vyvíjí se pouze v závislosti na pozorování chování jiných dětí či dospělých a z tohoto se učí vlastnímu smýšlení, co je dobré a nikoliv. Zároveň ztrácí určitým způsobem zdrženlivost, a pokud ještě k tomu žije v dysfunkční rodině, nedokáže si stanovit hranice běžného sociálního chování a citění. Demokratická výchova je zlatý střed, při kterém se používají znaky obou. Dítěti je vštěpováno správné chování, mnohdy formou autoritativní, zároveň však není bráněno rozvíjení jeho svobodné vůle a nalezení správných hodnot formou diskuzí.

⁷ PAŘÍZEK, Vlastimil. *Obecná pedagogika*, Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-339-1. s. 8.

⁸ PAŘÍZEK, Vlastimil. *Obecná pedagogika*, Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-339-1. s. 17.

Součástí výchovy není jen komunikace s dítětem, musí se brát v potaz, že dítě je vychovááno i prostředím, ve kterém vyrůstá. Prostředí je významným činitelem, který ovlivňuje vývoj a rozvoj lidského jedince. V tomto smyslu se hovoří o pedagogicky nezáměrném - funkčním formování člověka sociálním a přírodním prostředím. Nevhodné výchovné prostředí vede k poruchám různých složek osobnosti, k vytváření předsudků, závadných názorových postojů, k neznalosti estetických a mravních norem a ke zkreslení nebo nedostatečné informovanosti o věcech denního života.⁹

Prostředí pro správný vývoj dítěte by mělo být čisté, neagresivní, laskavé a emočně vyrovnané.

Od narození je dítě úzce spojeno s matkou, matka je pro něj vzor, je to jediná osoba, kterou zná a kterou vnímá. Chování matky je tedy velmi důležité, jelikož na jeho základě je postaveno budoucí vnímání života dítěte. Pokud dítě vyrůstá v dysfunkčním vztahu rodičů, vždy si odnese následky do budoucího života. Jestli je v rodině každodenní rutinou hádka, křik, pláč, ne-li dokonce fyzické násilí, dítě to vnímá od začátku a pokud v tom dlouhodobě žije, zakoření se mu ve smýšlení, že to je normální vztah mezi mužem a ženou (či rodičem a dětmi). Pokud se rodiče dítěti nevěnují, nedokáže si rozvinout sociální komunikaci a následné vzdělávání pro něj bude velmi náročné.

V běžné harmonické rodině se dítěti věnují oba rodiče s láskou a péčí. Snaží se ho vést k zodpovědnosti, k nalezení životních cílů, k pochopení vztahů k lidem, budují v něm sebevědomí a chuť učit se novým věcem a tím i vůli k objevení smyslu vzdělávání jakožto zabezpečení budoucnosti a rodiny.

⁹ KANTOROVÁ, Jana a kol. Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-024-0. s. 57.

2.2. Vzdělávání

Vzdělání je výsledkem výchovy. Pokud výchova v nějakých oblastech selhává, ať už z hlediska vychovávaného či vychovatele, upadá tím vzdělání do pozadí a celá společnost z ekonomického pohledu upadá. Vzdělanost je základem pro funkční ekonomiku společnosti a její následující vývoj.¹⁰

Vzdělávání je proces získávání a rozvoje vědomostí, intelektových schopností a praktických dovedností, rozvoje rozumové stránky osobnosti, jejího myšlení a paměti v rovině instituce, za kterou je možno považovat školku, školu a zařízení pro mimoškolní aktivity.¹¹ Vzdělávání je nedílnou součástí rozvoje dítěte i dospělého, při kterém si osvojuje znalosti pro budoucí povolání i pro smysluplný život. Výsledkem vzdělávání je vzdělání¹² - gramotnost. Ve 21. století je gramotnost člověka základ.

Vzdělání probíhá v několika stupních od raného věku dítěte až po dospělost.

Obvyklá uzákoněná povinná školní docházka je v rozmezí 5-6 let do věku 15-16 roku, tedy devět let. V předškolní výchově hrají svou důležitou roli školky, ve kterých jde především o začlenění dítěte do institucionalizovaného prostředí a přizpůsobení se sociálnímu prostředí. Zároveň je to místo, které dítě sdílí se svými vrstevníky a vytváří si vazby i s jinými lidmi než s rodinou. Pro budoucí rozvoj člověka je tedy školka důležitá.

Škola již slouží k budování dovedností, nalézání informací, osvojování si znalostí.

Většina lidí si nedokáže představit, že by neuměla číst nebo psát, že by se o sebe nedokázala finančně se postarat. Je to součástí celého cyklu výchovně-vzdělávacího procesu.

¹⁰ PAŘÍZEK, Vlastimil. Obecná pedagogika, Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-339-1. s. 21.

¹¹ KANTOROVÁ, Jana a kol. Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-024-0. s. 89.

¹² KANTOROVÁ, Jana a kol. Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-024-0. s. 92.

3. Výchova a vzdělávání v muslimských zemích

Islámský svět je opravdu široký pojem a nemůže se žádným způsobem zobecňovat. Islám z pohledu víry není špatný, samozřejmě existují sůry, které by pro západního člověka byly nepochopitelné, ale všechny tyto texty učení islámu jen poukazují na to, co každá monoteistická víra. **Existuje jeden Bůh, žádný jiný, to On nás doprovází naší cestou životem, to k Němu musíme vzhlížet, k Němu se modlit, On nám dává víru, že vše je psáno a vše, co se děje, je Jeho vůle.** Toto je základem každé víry, a ačkoliv tato práce pojednává o výchově a vzdělávání pod příkrovem tohoto náboženství, nedá se obecně tvrdit, že vše, co se děje, děje se díky tomuto vyznání. Každý člověk má právo na víru a nikomu nesmí být toto právo odpíráno. Poté již jen záleží na lidech, jak si svou víru vyloží a jak se dle ní budou chovat.

Muslimové jsou v každém státě odlišní, každý klan, každý národ má svá pravidla a náboženské zákony a nedá se s určitostí tvrdit, že se islámská víra negativně odráží na výchově a vzdělávání. Za tyto vývojové procesy ručí vždy jen člověk, ať už věřící nebo ateista.

Stejně jako v Bibli se hlásá „Miluj bližního svého“, i Korán nařizuje svým věřícím ctít život.

Na základě této sůry by rodiče měli ctít své děti jakožto novou generaci a pomoc ve stáří, a naopak děti musí prokazovat úctu svým rodičům a starým lidem.

3.1. Výchova v muslimských zemích

Korán nepoukazuje na to, jak by měla výchova probíhat. Samozřejmě se z Koránu či Šarí'i dá vyčíst cesta, po které by měl člověk jít a předávat své zkušenosti formou výchovy, ale nikde se nepíše, že výchova by měla být striktní a násilná, přesto se s ní muslimové setkávají.

Nedá se říci, že za to může víra, ačkoliv mnoho národů tuto „strategii“ výchovy vírou omlouvá.

Výchova probíhá v každém kraji a státě jinak a největší rozdíly jsou v právě v zaostalejších oblastech, jako jsou vesnice odříznuté od měst.

Všechna města muslimského světa mají otevřené názory, jsou ovlivněna západním světem a mnoho obyvatel má volný přístup k informovanosti ve světě.

Tato, pro západní lidi, uzavřená a nepochopitelná víra již dávno není tak moc konzervativní a zaostalá, jako se mnozí domnívají. Ve městech existují rodiny, jako známe my. Jsou sevřené, otevřené, komunikují mezi sebou. Rodiče své děti milují, starají se o ně. Výchova v těchto rodinách směřuje k rozvoji ducha dítěte jakožto i k rozvoji fyzické síly a dovednosti. Je plná péče o zdraví a hodnoty výchovy jsou stejné jako v západním světě. Děti si od dětství hrají doma či venku se svými vrstevníky, rozvíjejí vzájemnou sociální komunikaci a interakci.

Mnoho rodin z muslimských zemí má rozvinutější vzájemnou náklonnost mezi sebou než některé rodiny našeho světa. Vždyť není neobvyklé, a slýchá se to často, že otec zneužívá své děti, týrá je, vězní mnoho let, i v evropských státech. Nemůže se přesně říci, že ve všech rodinách vedených islámem to nefunguje. Existují rodiny, jejichž vztahy jsou pevné, postavené na vzájemné důvěře. Děti z těchto rodin jsou šťastné, svobodné. Jsou jim vštěpovány hodnoty lásky, porozumění a úcty. Děti vyrůstají v kvalitním prostředí plném her a sociálních vztahů se svými vrstevníky.

Co ve velké části západních rodin již vymizelo, jsou rodinné vazby, tak důležité pro výchovu dítěte právě k vytváření vztahů. Tím se naopak mohou pyšnit muslimské rodiny a jejich tradice. Rodinné vazby jsou pro muslimy posvátné a návštěvy jsou téměř každodenní rutinou. Děti si utváří hodnoty RODINA, STAROST jako prioritu. Pokud se v jedné z generací nedaří po finanční či sociální stránce, jiná část rodiny je ochotna okamžitě zakročit a pomoci. Starší lidé jsou opečovávaní, potomci pomáhají. V muslimském světě neexistuje důchodové pojištění nebo něco podobného, a tak ten, kdo již nemá sílu se o sebe sám postarat, je odkázán na svou rodinu. V tomto duchu jsou děti vychovávány. Vštěpují se jim hodnoty úcty ke stáří, vzájemné pomoci. Mnohdy se toto o některých západních rodinách říct nedá. Vždyť ve většině muslimských států neexistuje nic podobného našim domovům pro důchodce a automaticky si (většinou muži - synové) berou své rodiče pod ochranná křídla, aby se o ně mohli starat do skonu jejich života, jak praví Korán: „(...)a abyste rodičům dobré prokazovali. A jestliže jeden či oba z nich u tebe zestárnou, neříkej jim „Fuj!“ a neodbyvej je stroze, nýbrž mluv s nimi slovem laskavým!“¹³

Dle Koránu je vztah rodič-dítě velmi důležitý pro rozvoj člověka, jelikož dítě se má nechat vést po cestě ke zbožnosti a tu mu musí od dětství ukazovat rodič. Korán nabádá tedy

¹³Korán. Súra 17. Verš 23.

k úctě k ostatním v rodině vzájemně, ať už se jedná o bratra či strýce. Vzájemné vztahy jsou pro muslimy důležité a je hřích odvracet se od rodiny.

3.2. Vzdělávání v muslimských zemích

Ačkoliv v muslimských městech existují školky, nejsou tak často využívány jako v jiných státech. V muslimských zemích jsou převážně nahrazovány tzv. madrasy, což jsou instituce vznikající u mešit, v nichž vyučující, patřící mezi náboženské hodnostáře, většinou nejsou kvalifikovaní učitelé. V těchto zařízeních je dětem vyučován Korán jakožto celek, který musí znát z paměti v jeho hlavním jazyce - tedy arabštině (ačkoliv se v daném státu mluví jiným jazykem), porozumění Koránu a jeho aplikace v praxi. Oproti školkám si zde dítě nehraje, jen sedí a jsou mu vštěpovány náboženské hodnoty. Doba výuky je v každém státě i městě jiná, stejně tak jako učební metody. V některých madrasách se používá k naučení se veršů z Koránu zpěv, jinde děti nahlas odříkávají verš po verši v kuse pár hodin. Madrasy jsou využívány více než školky z důvodu víry, jelikož každý muslim je povinen Korán znát a umět ho v praxi využít a toto vzdělání školky nenabízejí. Školky jsou převážně využívány multikulturními rodinami, které nejsou na víru tak upjaté, rodinami, kde rodiče jsou natolik vzdělaní, že dítěti dokážou vysvětlit Korán v dřívějším věku, než by byli přijati do madrasy nebo rodinami, které bydlí pospolu v několika generacích a o náboženskou výchovu se stará jeden z prarodičů.

Ne všechny madrasy jsou přístupné i pro dívky, a pokud ano, jsou většinou oddělené třídy. V západních zemích, ve kterých je islámských věřících mnoho, jsou madrasy taktéž budované, avšak používá se výraz církevní škola, aby se vyhovělo vzdělávacím osnovám. V těchto státech se v madrasách učí i jiné předměty než náboženství a vyučující musí být kvalifikován.

Muslimské země, které byly výše jmenovány, jsou nedílnou součástí i OSN (Organizace spojených národů) a musely tedy podepsat Úmluvu, jejíž součástí je i Všeobecná deklarace lidských práv a svobod, která říká „*Každý má právo na vzdělání. Vzdělání necht' je bezplatné, alespoň v počátcích a základních stupních. Základní vzdělání je povinné.*

*Technické a odborné vzdělání budiž všeobecně přístupné a rovněž vyšší vzdělání má být stejně přístupné všem podle schopností.*¹⁴

Začleněním se do OSN musely tedy všechny země uzákonit povinnou školní docházku na základní vzdělávání, což také v praxi funguje ve městech. Škola začíná jako jinde mezi pátým a šestým rokem dítěte a zpravidla končí v roce patnáctém, šestnáctém. Děti se učí číst, psát, počítat, v pozdějších letech studují dějiny, zeměpis, mravní výchovu, praktické dovednosti (například šití či vaření), světový jazyk, což bývá převážně angličtina i přírodní vědy. V některých základních školách je možné se setkat i s předmětem náboženství, který navazuje na učení Koránu z madrasy.

Tyto školy již nebývají rozdělené na chlapecké a dívčí. Žáci mezi sebou komunikují a výuka probíhá klasickým stylem, který známe i my. Vytvářejí se zde vazby mezi žáky i mezi vyučujícími. Některé školy pořádají i mimoškolní aktivity. Pořádají se meziškolní soutěže, aby se v žácích vybuchovala soutěživost a rivalita, pořádají se výlety do přírody či za památkami, některé školy pořádají i pobyty v přírodě.

Vyučující jsou kvalifikovaní učitelé vzdělaní v oboru, který vyučují, na univerzitách. Na základních školách vyučují i cizinci, kvalifikovaní učitelé, převážně cizí jazyky.

Jako na všech základních školách, i zde jsou rozšířené problémy spojované s obdobím puberty žáků. Klasicky se chodí za školu, objevuje se šikana mladších.

Po základních školách žáci přecházejí na školy střední či sekundární (u nás střední odborné výuční) po splnění přijímacích zkoušek. I v muslimských zemích existují klasické střední školy zaměřené na různé obory, jako jsou zdravotní, ekonomické, pedagogické, technické či všeobecné. Tyto školy bývají často spojovány s internátem, jelikož slouží pro více měst naráz, takže žáci jsou zde většinou ubytováni a musí dodržovat určitý denní režim. Ubytování bývá vždy oddělené. Délka středních škol je různá, podle zaměření, pohybuje se od 2 do 5 let, přičemž absolvent vždy získává Osvědčení o absolvování (podobné Výučnímu listu) či prochází maturitní zkouškou.

Na základních i středních školách je možné setkat se i s cizinci, kteří v dané zemi žijí. V mnoha městech fungují i školy pro cizince - základní i střední, které se prioritně

¹⁴ Všeobecná deklarace lidských práv a svobod. Článek 26. Odstavec 1. Dostupné online: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

zaměřují na vzdělávání jazyka své země, aby žáci mohli být plynule začleňováni do běžných škol bez narážení na bariéru nedorozumívání.

Dalším stupněm vzdělávání jsou univerzity. Systém univerzit je stejný jako u nás. Najde se zde velké množství oborů, na univerzitách studují i cizinci. Některé univerzity jsou dokonce i v programu Erasmus, takže nabízejí svým studentům možnost vyjet za hranice a studovat v cizí zemi.

Někteří muslimové s finančními prostředky využívají od začátku vzdělávání v cizích zemích a hlásí se na univerzity po celém světě. Většina muslimů ovlivněných západním světem tuto možnost využívají především kvůli osamostatnění se a jako útěk od rodinných tradic, například domluvená manželství. Jsou to mladí lidé jako všichni ostatní, kteří se chtějí svobodně rozhodovat, a proto volí únik do jiného (nemuslimského) státu, ve kterém tuto svobodu vidí.

Vzdělávání ve městech je tedy velmi podobné klasickému vzdělávání v západních zemích.

Uhlídat fungování školského systému ovšem není možné v odlehlých oblastech, a proto není výjimkou najít vesnice, ve kterých se není možné setkat se školou a kde obyvatelé školu nechťejí, jelikož, jak už bylo výše zmíněno, dívky se vzdělávat nemusí a muži buď dojíždí do měst, nebo jsou to zemědělci a do škol chodit nepotřebují, jelikož stejně z polí neodejdou či jsou to děti z kočovných kmenů, které se za celý život k městu ani nepřiblíží. Díky tomuto problému je stále mnoho obyvatel bez vzdělání, a tak je celková gramotnost dané země na nízké úrovni.

Gramotnost v muslimských zemích dle údajů UNESCO ¹⁵	
Afghánistán	28,1%
Alžírsko	72,6%
Bahrajn	94,6%
Bangladéš	62,0%
Brunej	97,0%
Egypt	73,9%
Irák	78,5%
Irán	89,3%
Jemen	82,1%
Jordánsko	95,9%
Katar	96,3%
Komory	80,5%
Kuvajt	93,9%
Libye	89,5%
Malajsie	95,4%
Maledívy	98,4%
Maroko	67,1%
Mauritánie	58,6%
Omán	86,9%
Pákistán	68,6%
Saúdská Arábie	87,2%
Somálsko	***
Spojené arabské emiráty	89,5%
Súdán	71,0%
Tunisko	79,1%

Barevné rozlišení dle studií v určitém roce:

2004
2005
2006
2008
2009
2010
2011
2012

Dle výše zmíněné statistiky je zřejmé, jak uzavřené jsou údaje těchto zemí. Statistiky UNESCO jsou vždy vypracovávány na základě dodání dat ze všech zemí - například Somálsko data pro statistiky ani jednou nedodalo, takže nejde nijak srovnávat na základě gramotnosti.

¹⁵ Report „National literacy adult rates. In: UNESCO Institute for statistics [online]. Montreal, 1999- [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=210>

*** Somálsko data nedodalo ani při jedné statistice

Ačkoliv jsou všechna tato data shromažďována v průběhu osmi let, takže je možná změna procentuálních hodnot, pro základní srovnání je zde ještě tabulka s pořadím všech států muslimského světa (vyjma Somálska) na základě procentuálních hodnot gramotnosti:

1.	Maledivy	98,4%
2.	Brunej	97,0%
3.	Katar	96,3%
4.	Jordánsko	95,9%
5.	Malajsie	95,4%
6.	Bahrajn	94,6%
7.	Kuvajt	93,9%
8.	Spojené arabské emiráty	89,5%
9.	Libye	89,5%
10.	Irán	89,3%
11.	Saúdská Arábie	87,2%
12.	Omán	86,9%
13.	Jemen	82,1%
14.	Komory	80,5%
15.	Tunisko	79,1%
16.	Irák	78,5%
17.	Egypt	73,9%
18.	Alžírsko	72,6%
19.	Súdán	71,0%
20.	Pákistán	68,6%
21.	Maroko	67,1%
22.	Bangladéš	62,0%
23.	Mauritánie	58,6%
24.	Afghánistán	28,1%

Barevné schéma agenda:

91-100%
81-90%
71-80%
61-70%
51-60%
méně než 50%

3.3. Somálsko

Somálsko je momentálně území zmítající se ve válečném konfliktu. Tato země je silně nepřátelsky rozdělena a tím je ovlivněna i výchova a vzdělávání. Některé oblasti jsou spravovány silně věřícími a konservativními muslimy, jiné jsou zničené válkami a obyvatelé žijí jako kočovníci, některé jsou ovlivněny západem. V každé z těchto několika oblastí jsou určitá specifika. Hlavní město Mogadišo bylo až do počátku občanské války silně ovlivněno západem a od toho se odvíjelo i vzdělávání. V této době ani Mogadišo nedokázalo ubránit své instituce, mnozí obyvatelé prchli a největší centrum vzdělávání v Somálsku bylo zničeno, budovy zbourány.

Výchova v Somálsku probíhá ve všech oblastech mimo území, která ovládají radikální muslimové, zcela stejně. Je zde hluboko zakořeněna víra v Alláha, avšak Somálci vykládají Korán zcela kladně. Vztahy v rodině jsou pozitivní a hluboké. Dítě vyrůstající v somálské rodině je vychováváno k víře, musí dodržovat její pilíře, včetně zahalování se, avšak v domácím prostředí neexistuje izolovanost členů rodiny. Doma se nikdo nezahaluje, všechny děti jsou vedeny k rovnoprávnosti mužů i žen. „*Můj bratr hrozně zlobil, když jsme si hrály se sestrami u stromu, přiběhl a rozhazoval nám nádoby, ve kterém jsme si vařily. Začaly jsme brečet a přiběhl otec, který mu dal kázání a pak si hrál s námi. Otec nás nikdy neuhodil, ačkoliv mnoho dětí ze sousedství bylo bito.*“¹⁶ Jak je vidět z této výpovědi, v rodinách, i přes požehnání z Koránu, nemusí docházet k násilí a děvčata nejsou upřednostňována před chlapci. Možná i naopak, děvčata jsou více chráněna a střežena před nebezpečími, která se jim od chlapců mohou dostat.

V dětství se nedělají rozdíly v pohlaví, děvčata i chlapci si hrají společně, a to i mimo domov. Somálci jsou velmi otevření a přátelští a není neobvyklé, když se děti vzájemně navštěvují a tráví volný čas společně. Ačkoliv i zde je zakořeněné pravidlo, že dívka nesmí vycházet na ulici sama, vždy musí být v doprovodu někoho z rodiny či kamarádek, avšak nemusí se jednat vždy o rodinného příslušníka mužského pohlaví, jako je ve většině radikálních muslimských komunit běžné.

Všechny děti jsou vedeny k lásce k bližnímu, převážně sourozencům a rodině. Pokud má do rodiny přibýt nový potomek, připravuje se velká oslava, na kterou jsou zvaní všichni členové, od nejbližších až po vzdálené. Navíc většina Somálců pracuje, muži i ženy,

¹⁶ Ze zpovědi anonymní Somálky

a nemohou se tedy dítěti věnovat od rána do večera. V tuto dobu se o děti vždy starají starší sourozenci či prarodiče. Více než kdekoliv jinde je v Somálsku běžné věnovat se rodičům ve stáří. Pokud v domě bydlí prarodič, má největší pravomoci v rozhodování ohledně každodenních věcí a je mu poskytována obrovská úcta. Staří lidé jsou zde bráni jako nejmoudřejší.

Ačkoliv je v Somálsku z našeho pohledu otevřený pohled na výchovu a rovnost všech, je zde stále zakořeněn právě archaický prvek staré víry, a to čistota dívek. Tím je myšlena obřízka. I přes veškerou lásku mezi rodiči a dětmi se stále tato tradice udržuje. Avšak právě Somálsko je jednou ze zemí, ve které proti obřízce bojují převážně muži jakožto otcové svých dcer. V Somálsku je dívkám vštěpována jakási nečistota v podobě pohlavních orgánů, které musí být odstraněny a tím i následné nechutenství k pohlavním aktům s muži. Nikdy se nerozvíjí jejich sexualita a toto téma je pro Somálce tabu. Dívka vychovávaná v somálských poměrech se cítí „nečistá“, pokud obřízkou neprojde, a v budoucím životě se bojí pohlavně sblížit s mužem, právě kvůli své „nečistotě“ - proto po každém porodu bývá znovu zašita.

Jak už bylo výše zmíněno, vzdělávání v Somálsku postupně upadalo vlivem konfliktů, až se nakonec dnes ocitá na hranici pouhého přežívání. Zároveň v každé oblasti je na výchovu jiný pohled.

Sever je ovládán radikálními muslimy a vzdělávání je bráno jako nepodstatné pro dívky. Do škol chodí většinou jen chlapci, a to sporadicky. Většina měst má pouze madrasy, a pokud rodiče chtějí své syny poslat do škol, posílají je do internátních.

Na jihu v předválečném období bylo vzdělání na vyšší úrovni. Pokud si to rodiče mohli dovolit, všechny děti byly posílány do madras, kde se klasicky vyučoval Korán. Třídy byly společné, výuka trvala čtyři hodiny dopoledne, bez přestávky. Po nastoupení do školy základní děti docházely do madras ještě v odpoledních hodinách. Po základní škole bylo možné jít na školu střední a nakonec na univerzitu. V tuto dobu již takto vzdělání nefunguje, pokud škola ještě stojí, mnoho rodičů se bojí poslat tam své děti kvůli bezpečnosti v ulicích, takže vzdělání je momentálně velmi zaostalé.

Třetí skupinou v Somálsku jsou kočovné kmeny. V těchto rodinných svazcích škola neexistuje. Kmeny kočují celý život v oblastech mimo civilizaci, v divočině a jen jednou za čas se přiblíží k městům většinou kvůli obchodování se svými výrobky a produkty. Děti

dostávají vzdělání pouze z úst svých rodičů či jiných příslušníků skupiny, jsou učení porozumění Koránu a jsou jim předávány dovednosti rodiny typu jak udělat sýr či uplést koberec. Většina dětí, které nejsou ve styku s jinými lidmi mimo jejich kočovný kmen, ani neví, že školy existují.

3.4. Tunisko

Nejzápadněji orientovaná země z celého muslimského světa vypadá na první pohled jako fungující ve všech rovinách. Vzhledem k nejrozšířenějšímu odvětví místní ekonomiky - cestovnímu ruchu působí tuniská města jako z hollywoodských filmů. Ženy chodí nezahalené, dokonce oblečeny do západního stylu módy, působí v orgánech státní správy, jako hlasatelky jsou viděny v televizi. Školy jsou otevřeny pro všechny, jsou hojně využívány, i přestože vzdělání není bezplatné. Do měst vedou silnice udržující kontakt s okolními vesnicemi a zajišťující pro děti autobusové spoje do škol. Na ulicích si hrají děti různého pohlaví i věku. Gramotnost je zcela zřejmá, v každém městě se turista domluví s místními obyvateli plynulou angličtinou. Tak toto je pohled na turistické oblasti Tunisu, především na severu. Tunis - ráj pro neradikální muslimy.

Ale jaká je situace na jihu? Pouštní oblasti na jihu ráj zcela určitě nepřipomínají. Ačkoliv v rámci výchovy vše probíhá klasicky, oproti oblastem radikálního islamismu se zde Tunisané potýkají s velkou chudobou, jelikož všechny prostředky získávané z cestovního ruchu jsou zpět investovány pouze na severu. Na jihu se ve vesnicích školy nestaví - ani není pro koho. Mnoho muslimů z těchto oblastí odchází za prací na sever země či do sousedních zemí, aby mohli rodinám posílat finance na obživu. Avšak většina z nich se neuchytí, jelikož sever je silně osídlený a pracovní trh je přeplněný. Jako východisko nalézají odchod do jiné země, ve které se většinou usídlí a ženy nechávají doma na jihu, na pospas jejich chudobě. Z toho důvodu ženy nechodí do školy, jelikož se stávají hlavou rodiny. Musí se starat o obydlí, alespoň nějakou trochu obživu, mají na svých bedrech své mladší sourozence. Pokud muži na vesnicích zůstávají, stejně nemají finanční prostředky na posílání svých dětí do školy, a když už, tak je posílán jen chlapec a dívky jsou rychle provdány do jiné rodiny.

Ačkoliv se Tunis tváří jako země možností a fungujícího systému, díky poměrům v jižní části státu je negramotnost v Tunisu stále ještě vysoká.

3.5. Írán

Írán patří mezi státy muslimských zemí s velkou prozápadní orientací. Ačkoliv se zde v poslední době dá nalézt mírný úpadek v tomto smýšlení, většina muslimů je zde otevřena novým názorům a myšlenkám i v nepřístupných oblastech.

Výchova probíhá v přirozeném prostředí rodiny, která se na rozvoji dítěte podílí celá, včetně otce a sourozenců. Přestože je mnoha dívkám vštěpováno, že vnější svět je nebezpečný a je potřeba mít k sobě muže, takže dívky samy nevychází ven, není to striktně vyžadováno. Jedná se zde pouze o lidskou mentalitu, která nutí dívky být bojácné. V této zemi se stále najdou rodiny, ve kterých se domlouvají budoucí sňatky dětí, takže dívka je vychovávána k utváření rodiny a starosti o domácnost, ačkoliv i do těchto komunit již vstoupily postoje důležitosti vzdělávání. Mnohé dívky jsou tedy i přes sňatek posílány do škol i na univerzity, jakožto vyhlídka na budoucí štěstí a možnosti, které spíše zajistí stabilní růst rodin.

Chlapci jsou vedeni ke vzdělávání automaticky, ačkoliv poměr chlapců na univerzitách je nižší. Je to z důvodu vycestovávání mladých mužů za vzděláním do jiných zemí, v Íránu převážně USA. Není neobvyklé, že sezdaný pár je odloučen na dobu studií. Většina dívek je za tyto možnosti vděčná, jelikož íránské ženy jsou velmi emancipované a studium je jejich soukromý boj před údělem vdané ženy obklopené hloučkem svých dětí.

Vláda, ačkoliv silně islamizovaná, principy vzdělávání všech, bez ohledu na pohlaví, plně podporuje, a díky tomu jsou školy postaveny ve všech městech i vesnicích nebo alespoň na dostupných místech pro celé oblasti. Díky tomuto kroku se zvýšila gramotnost žen, které mohou navštěvovat školy i ve svých rodných vesnicích. Během dvaceti let vzrostl počet žen ovládající čtení a psaní z 33% na 80%.¹⁷ A tento trend neustále stoupá. Země, ačkoli zmítaná islámskými tradicemi, otevírá své brány novému otevřenému smýšlení s otevřenou náručí. Mnoho Íránců vyjíždí studovat na zahraniční školy a své zemi přináší nové nápady. Během pár let se Írán dostane do popředí muslimského světa, na první příčky společně se Spojenými arabskými emiráty.

¹⁷ Statistika íránské tiskové agentury Mehr. Gramotnost žen: 1977-35,5%, 1996-76,2%, 1999-80,5%.

3.6. Afghánistán

Co se týče výchovy, je oproti Somálsku Afghánistán zcela odlišný. Jedná se o zemi se silně zakořeněnými tradicemi islámské víry, ve které jsou dívky a ženy dlouhodobě utlačovány. V postavení rodiny je dívkám vštěpováno prvenství mužů ve všech oblastech. Toto se netýká jen dívek, ale i žen již provdaných. Ženy jsou zde obecně brány jako neživé věci a je s nimi i tak nakládáno. Dívky musí podstrojovat svým bratrům a otcům a skoro je uctívat. Pokud jsou bity, svými bratry i někým jiným, nenajdou zastání. Z domu převážně nevychází, mimo domluveného sňatku s jiným mužem. Celá jejich výchova je pasivní, nikdo se jim nevěnuje, nebudují si žádné hodnoty. Vzhledem k prostředí, ve kterém jsou vychovávány, kde i jejich matky sdílí stejný osud, není divu, že tato tradice pokračuje, dívky nic jiného neznají a na základě toho jim vše připadá „normální“.

Naopak výchova chlapců se nese v duchu zcela liberálním. Chlapci jsou v Afghánistánu zcela upřednostňováni, jsou silně vedeni k víře i jejímu výkladu ku prospěchu mužů. Výchovu zprostředkovává otec či starší bratři, pokud je sourozenců více. Chlapci jsou svými otci silně milováni, avšak stylem liberální výchovy se v dospělosti vztahy s rodinou přetrhávají. Většina mužů v Afghánistánu, přestože je to silně konzervativní stát, propadá západním vlivům, co se týče sexuality. Vzhledem k jejich výchově naprosto zavrhuje vztahy k ženám, vyhledávají chlapci z Afghánistánu dívky a berou je jako předměty své sexuální touhy. Dívky, které na chvíli podlehnou kouzlu člověka, který se jim věnuje, odhodí svá pravidla a zábrany a pomilují se s ním. V tu chvíli chlapci, jejichž otcové jim celý život ukazují, jak se k dívkám chovat, dívku zavrhnou a v některých případech to oznámí její rodině. Pro dívku to znamená zostuzení do takové míry, že je potrestána, a to převážně od někoho z bratrů krutými tresty hraničící (někdy hranici překračující) s fyzickým násilím. Po ukončení vlády Tálibánu se mění i radikálnost víry a udržování tradic, takže v zemi nastává pomalý pokrok k většímu otevření mysli v oblasti výchovy, ačkoliv bude trvat ještě mnoho let, než toto zastaralé, autoritativní chování mužů vymizí.

Ačkoliv této zemi dlouho vládli vzdělaní lidé z hnutí Tálibánu, za jejich pětileté vlády bylo vzdělání velmi omezeno. Škol nebylo dostatek, dívkám bylo vzdělání zakázáno. Vzdělávání se začalo rozvíjet až po pádu Tálibánu, otevřelo se pro obě pohlaví a postupně se začíná vyvíjet. Poprvé je v Afghánistánu vzdělávacích institucí nedostatek. Do škol se totiž začalo přihlašovat více a více dívek. Vzdělávání dívek je velmi nerozvinuté a v prvopočátcích, třebaže už nějakou dobu funguje. Školy nabízející střední či vyšší

vzdělání jsou především technického či ekonomického typu. Pro ženy vězněné po celý život ve svých domovech je to počátek nové neznámé oblasti, a proto v celé zemi vzniká mnoho všeobecných i kvalifikačních kurzů, jelikož poptávka je obrovská. Ženy si začaly vytvářet vlastní hodnoty a nejvíce se upínají ke vzdělání s vidinou osamostatnění se a izolování se od rodiny pro budoucí život. V těchto kurzech je ženám nabízena výuka čtení, psaní a počítání a v následných kvalifikačních kurzech vzdělání v administrativě, účetnictví, praktických dovednostech, jako je například šití.

Tato země je na prahu nové éry nejen gramotnosti občanů, ale i vnímání sebe sama a rovnosti mezi všemi.

3.7. Jordánsko

Jordánsko je silně rozvrstvená země, ve které se dají nalézt opět 2 druhy názorů a postojů, podle oblasti, ve které člověk bydlí. Města jsou otevřená, ovlivněná západním světem. Některé ženy dokonce odhodily závoje a oblékají se podle západní módy. Rodina funguje ve funkčním stylu našeho typu. Dětem jsou kromě víry vštěpovány základní lidské hodnoty, včetně potřeb vzdělávání se. Jordánská města jsou ve výchově velmi otevřená a děti jsou vedeny k úctě, ke svobodnému myšlení, k samostatnosti a upřímnosti.

Naopak vesnice jsou velmi zaostalé. Na vesnicích jsou dívky zotročovány, zesměšňovány. Jsou vedeny k poslušnosti otce i bratrů. Striktně je vyžadováno stydlivé chování, kdy jsou dívky trestány už jen za pozvednutý zrak. Chodí tedy vždy jen s pohledem na své boty, celé zahalené a vždy v doprovodu někoho z rodiny. Svobodně dívky mohou vycházet na ulici s pozvednutým zrakem až po sňatku s mužem. V rodině se neudržují žádné vztahy, ani mezi chlapci a otci. Každý je zahleděn sám do sebe. Hry neexistují, dokonce ani mezi chlapci. Většina vesnických muslimů má ještě z dob minulých zakořeněny antisemitistické názory a děti jsou silně vedeny k postoji jedině možné a správné víry - islámu. Od brzkého dětství musí dodržovat základní pilíře, včetně modliteb, přestože nechodí do školy, Korán nerozumí (většina rodičů je též negramotná a děti vysvětlují Korán naprosto zkresleně) a neumí jeho verše. V jordánských vesnicích není neobvyklé ani bití, většina rodičů to používá jako jedinou metodu výchovy. Proto mnoho dívek sní o manželství coby vysvobození z jejich života, že by existovala i jiná možnost si neuvědomují.

Vzdělávání je na hodně nízké úrovni, ve většině vesnic neexistují školy, dokonce ani madrasy. Tam, kde tyto instituce přeci jen jsou, jsou určeny jen pro chlapce. Dívka bývá nejpozději ve 14 letech provdána a dle radikálního výkladu Koránu vzdělání k životu nepotřebuje. Neprovdaná dívka je ostudou pro celou rodinu, takže rodiče dělají vše pro to, aby se to nestávalo. Ačkoliv na některých místech školy pro chlapce najdeme, nejsou zrovna vyhledávané. Většina rodin na vesnicích jsou pastevci nebo zemědělci a chlapci již od útlého věku musí na pozemcích pracovat. Do školy se tedy téměř nedostanou, a proto i mužská gramotnost je na vesnicích na velmi nízké úrovni.

Naopak ve městech je vzdělanost na vysoké úrovni, školy navštěvují jak dívky, tak i chlapci ve smíšených skupinách jako v západních zemích.

3.8. Irák

Irák byl jednou z nejvyspělejších zemí jak po stránce výchovy, tak i vzdělání. Avšak konflikty posledních několika let změnil tvář Iráku na zaostalý stát se špatnými sociálními aspekty výchovy i nedostatečným přísunem vzdělání. Ještě před irácko-iránskou válkou se tato země pyšnila otevřeným vzděláním pro všechny bez ohledu na vyznání i pohlaví. Fenomén výchovy nebral v potaz staré tradice islamismu, rodina zajišťovala bezpečné rozvíjení dítěte. Vzhledem k rozvětvené infrastruktuře této země se nové myšlenky a názory dostávaly i do vesnic, ve kterých fungovalo školství a rovnoprávnost mužů i žen. Mnoho příslušnic něžného pohlaví vstupovalo do státní správy, vytvářelo vlastní politické strany, zakládalo ženské organizace. Mohlo se zdát, že vše je jak má být, že tato země dosáhne všeho, co ustanovuje Deklarace lidských práv a svobod. Avšak nic není trvalé. Postupem času byla země stále více a více okupována jednotkami americké armády s cílem pomoci této zemi stabilizovat po válečných konfliktech řád, vládu. I když myšlenka byla zcela určitě myšlená v pozitivním duchu, Iráku tato okupace velmi uškodila. Iráčané se v této době, ještě 13 let po konci okupace Spojenými státy, musí vypořádávat s velkým množstvím problému jak v pohledu na výchovu, tak i se vzděláním.

Výchova je silně determinována právě zmiňovanými aspekty, jelikož díky válečným konfliktům se změnil mnoha rodinám život. Je možné zobecnit tyto faktory ve třech rovinách. První problém nastává, pokud dítě přijde o jednoho či oba rodiče. Díky fungujícím vazbám rodiny je samozřejmě se ujmout těchto válkou postižených rodinných příslušníků, avšak prostředků je mnohdy málo, a proto mnoho dětí již ve svých dětských letech začíná pracovat, aby mohly přispívat k rodinnému rozpočtu. Tímto jde klasická

výchova stranou a dítě se musí potýkat s předčasnou dospělostí a nemůže se postupně vyvíjet.

Druhým problémem této země v oblasti výchovy je ztráta domova. Není neobvyklé, že jsou bourány a ničeny domovy obyvatel a celé rodiny musí prchat. Tyto rodiny poté hledají útočiště buď u příbuzných, nebo se stávají bezdomovci a živí se z toho, co najdou či ukradnou. V těchto šílených podmínkách vzniká největší procento dětské prostituce, jelikož se jedná o nejrychlejší a největší výdělek. Ačkoliv rodiče mohou své dítě sebevíce milovat, v tomto období se z dětí stávají rovnocenní partneři se společným cílem přežít a od výchovy je stejně odstoupeno.

Poslední možnost, kterou Iráčané využívají, je emigrace. Nejvíce emigrujících je do Sýrie, Jordánska, Libanonu, Turecka a Íránu. Tyto země nejsou připraveny pojmout takové množství lidí, kteří hledají útočiště, a proto mnoho uprchlických táborů či měst trpí velkým nedostatkem základních životních potřeb. Díky těmto aspektům nakonec i v jiných zemích, coby vidině ráje, nalézá mnoho dětí v této době pouze nelegální pracovní místa k udržení se naživu.

Výchova v Iráku v tuto dobu je na hranici snesitelnosti. Navíc děti, které v těchto konfliktních obdobích vyrůstaly, jsou ovlivněny až do konce života. Většina dětí musí přihlížet násilí, ať už povraždování cizích osob, tak i násilí způsobované na jejich rodičích či sourozencích a v neposlední řadě ničení jejich majetku a vyhnání z domova. V dětském věku vidět takovéto hrůzy způsobí trauma na celý život. Nepřiměřené podmínky, ve kterých musí vyrůstat, ztráta dětství díky potřebě vydělávat, to vše přispívá ke zhoršením podmínek jak vývoje, tak i budoucího fungování tohoto státu díky nedostatku kvalifikovaných dospělých.

Vzdělání, kdysi na vysoké úrovni, je v úpadku. Mnoho škol, poničených díky válce a okupaci, již bylo obnoveno, ale kvalifikovaný personál a vyučující emigrovali pryč, takže většina těchto institucí nemůže dětem nabídnout kvalitní výuku. Lidé nemají prostředky na učební pomůcky, a tak je výuka neefektivní.

Emigranti, kteří nepřišli o všechny úspory a jejichž děti nejsou nuceny pracovat, mohou v sousedních zemích školy navštěvovat, avšak tyto země, které jsou přeplněné uprchlíky, nemají dostatek prostředků k naplnění kapacitní potřeby všech dětí.

Ačkoliv se situace zdá vážná, mnoho humanitární pomoci finančně přispívá k renesanci vzdělávacího systému a pomalu se díky tomu zemi navrácí její vzdělanost. Bude ale potřeba ještě mnoho času i mnoho peněz, aby se Irák opět navrátil do role předního poskytovatele vzdělání muslimských dětí.

3.9. Jemen

Situace v Jemenu je tristní. Jemen je jeden z nejzaostalejších států ve všech rovinách, nejen v sociální sféře a školství. Převážná část obyvatelstva se živí zemědělstvím či rybolovem.

I v této zemi najdeme dva kontrasty ve výchově i vzdělávání, opět v souvislosti s žitím ve městech či na vesnicích.

Města jsou vyspělejší, avšak oproti ostatním státům islámského světa patří do pozadí. Ve městech jsou fungující madrasy, školy, povinná školní docházka je do dvanácti let a je využívána. Následující vzdělávání již není zcela běžné, jelikož v této zemi je naplňována tradice domluvených sňatků a mnoho dívek je po ukončení základní školy provdáno.

Ačkoliv ve městech je otevřenější smýšlení oproti poměrům na vesnici, i zde je možné se setkat s utlačováním práv dívek a žen. Výchova bývá dvojitá - pro muže většinou demokratická, dívky prochází autoritativní výchovou s udržováním islámských tradic.

Situace na vesnicích je bezútěšná. Výchova probíhá dle tradičních vzorců islámské kultury, ve které jsou dívky utlačovány. Jsou od narození zapřahovány do práce, stejně tak jako jejich matky. Vztah otec-dcera neexistuje, s dívkou udržuje komunikaci pouze matka na omezené úrovni a sourozenci-bratři formou příkazů. Dívčina výchova tudíž probíhá pouze skrz sociální prostředí a pozorování dění. U dětí obecně nejsou rozvíjeny hodnoty života a náklonnosti k druhým, děti nejsou vedeny ke vzdělání. Jediné vzdělání, které se dá v jemenských vesnicích najít, je výuka Koránu v madrasách, určena pouze pro chlapce, avšak nejsou dostatečné finance pro zajištění určité úrovně, takže vzdělávání obvykle probíhá venku, pouze formou opakování veršů z Koránu po vyučujících. Vzhledem k tomu, že vyučující jsou většinou taktéž zemědělci a za práci ve vzdělávání nejsou placeni dostatečně, je výuka sporadická. Dalšího vzdělání se ani chlapcům nedostává, jelikož díky nulové infrastruktuře v Jemenu není možnost dostat se do škol ve městech.

Ačkoliv je tato země v ekonomické krizi, pomocí rozvinutí cestovního ruchu se snaží zlepšit svou situaci. Počátky zlepšování by měly přinést vybudování infrastruktury země, tudíž lepší podmínky pro vzdělávání dětí na vesnicích.

3.10. Spojené arabské emiráty

Spojené arabské emiráty jsou nejbohatší zemí celého muslimského světa. Nejenže tradice rodin pokročila, zároveň vzdělávání pokrývá celou zemi, ačkoli nebývá plně využíváno.

Tato úroveň rozkvětu začala roku 1973 se vznikem samostatného státu Spojené arabské emiráty, po příchodu prezidenta Ál Nahajána a jeho vzdělané ženy, která začala budovat pilíře rovnoprávného postavení žen.

Ve výchově se najdou zastaralé prvky islamismu, ale všichni členové rodiny jsou spjati pevnými vazbami. Dívky jsou vychovávány v duchu nebezpečí, které na ně venku čeká, takže nadále je běžné vidět dívky i ženy v doprovodech a zahalené. Jsou vychovávány pro muže, pro vznik velkých rodin (ačkoliv v Emirátech již upadá tradice mnohoženství). Ne všechny rodiny dívkám dovolují vzdělávání, některé nadále jsou vychovávány k „poslušnosti“, tudíž k čekání doma na muže a nechuti vzdělávat se. Naopak chlapci jsou vedeni ke vzdělání, pro zabezpečení svých budoucích rodin, k úctě k ženě. Muži musí prokazovat čest svým rodinám převážně tím, že se dokážou o svou rodinu postarat.

Podle ústavy mají ženy i muži stejné právo na vzdělávání, avšak občasnou překážkou bývá tradiční výchova dívek ke starosti o domácnost a plození dětí, přičemž o vzdělání dívek rozhoduje rodina - ať už rodiče v útlém věku dívky nebo manžel po provdání se. Některé ženy tedy nejsou vzdělány díky starým tradicím.

V současné době má každá vesnice základní školu přístupnou pro všechny, každé větší město pak střední školu a univerzitu. Ačkoliv tradice nedovoluje některým dívkám vzdělávat se, přesto v roce 2006 navštěvuje základní školu již 99% dívek do věku 10 let.¹⁸

Vláda Spojených arabských emirátů je velmi efektivní v oblasti vzdělávání. Například každý student, který se dostane na vysokou školu, obdrží od vlády vlastní notebook. Některé ženské organizace bojující za vyšší účast žen ve vzdělání, prosazují oddělené střední a vysoké školy z důvodu přeměny smýšlení rodin v otázkách vzdělávání dcer, jelikož smíšené školy byly největší překážkou rodin k vyslání dívek studovat. A díky

¹⁸ FROUZOVÁ, Magdaléna. Závoj a džíny. Ženy v islámském světě. Praha: Vyšehrad. 2006. ISBN 80-7021-840-1. s.69.

tomuto tahu již převažují ženy mezi vysokoškoláky. Dle OSN patří Spojené arabské emiráty ke státům s největším rozvojem vzdělanosti žen.

Tím si tato země zajistila i větší míru samostatnosti na trhu práce. Díky široké škále studijních oborů si země vybírá své odborníky z řad občanů a zamezuje imigraci přistěhovalců.

3.11. Turecko

I Turecko patří mezi země rozvíjející vzdělávání dívek, ačkoliv je někdy výchova bariérou. Turecká republika vznikla v roce 1923 a již od jejího vzniku se kladl velký důraz na společenské zřízení Západu, převážně z úst žen. Ty se roku 1924 zasadily o uzákonění Ústavy, která uznala rovnoprávnost obou pohlaví. Dva roky na to byl sepsán občanský zákoník, který trvale změnil rysy života v Turecku, jelikož potlačil v plné míře šaría, která do té doby byla základem pro turecké právo. Díky tomuto zákoníku, zakazující např. polygamií či jiný sňatek než občanský, nabrala výchova i vzdělávání zcela nový směr.

Do té doby byly dívky vychovávány v tradici islámského práva a názorů a zůstávaly doma, „v bezpečí“, učily se základním schopnostem, jako je vaření či šití, od svých matek a nechávaly se seždat s domluvenými partnery. S příchodem západních vlivů na tuto komunitu se společnost dívkám otevřela. Ačkoliv i nadále rodiče mluví do sňatku svých dcer, nachází se zde více a více rodin, které svých dětem vštěpují hodnoty svobodné volby budoucího života. Ženy (chlapci to tak měli od nepaměti) jsou vedeny k touze po vzdělání. Díky zákazu polygamie jsou děti vychovávány pouze dvěma rodiči v klasickém rodinném rozložení. Pozůstatek na starou muslimskou výchovu tkví v úctě k sobě navzájem, jakož i k úctě k životu a možnostem, které život nabízí.

Vzdělání, které je otevřeno pro dívky i chlapce, je taktéž silně ovlivněno západními hodnotami. Pro lepší přístupnost vzdělání dívkám (jelikož vzdělání není zadarmo a rodiny vždy radši dají výdaje na vzdělání chlapci, jakožto budoucímu živiteli rodiny) tato země nabízí studujícím dívkám stipendia. I díky tomuto systému je stále větší počet studujících dívek a zvedající se gramotnost. Bohužel díky tomu vyvstávají i problémy s počtem míst v univerzitách. S boomem, který nastal v posledních letech se vzděláváním pro ženy, se projevil nedostatek míst pro studenty univerzit, a proto mnoho tureckých vysokoškoláků (především chlapci, jejichž rodiče se nebojí je vpustit do světa) odchází do jiných zemí za studiem.

Ačkoliv se to zdá jako pokrokové místo, i v Turecku se najdou rodiny lpící na islámské tradici, zakazující dívkám chodit mimo domov a používající fyzické násilí jako proces výchovy. Tyto věci se nedají změnit lusknutím prstu či sepsáním Ústavy. Každým rokem však těchto rodin ubývá. Je to krok správným směrem.

3.12. Pákistán

Tato země je opět zemí dvou tváří. Z důvodu okupování některých oblastí Pákistánu radikálními islamisty, se najdou v zemi rodiny založené na tradičních islámských hodnotách, jakož i rodiny ovlivněné Západem, otevřené novým názorům a usilující o rovnoprávnost mužů i žen. K tomu navíc ještě Pákistán sužují různé přírodní katastrofy, které ničí infrastrukturu i budovy, vyhánějí lidi z domů, zabíjí obyvatele a celkově způsobují vnitrostátní migraci.

Jako v jiných oblastech radikálního islamismu, i zde je zakořeněno podřadné postavení dívek a žen, které se nemohou účastnit společenského života, jsou vězeňkyněmi ve vlastních domovech. Naštěstí díky konfliktům je mnoho Pákistánců nuceno opustit své domovy z důvodu bezpečnosti a tím se dostat z vlivu radikálního islamismu. Díky této vnitrozemské migraci se více muslimů dostává pod vliv otevřené pákistánské komunity ve městech a pomalu se nechávají ovlivňovat tímto moderním konceptem společnosti.

Moderní koncept společnosti poskytuje dětem výchovu v rovině známých hodnot pro správný rozvoj dítěte. Ačkoliv je výchova moderně pojata - muži nebývají upřednostňováni před ženami, v rodině panuje rovnoprávnost, dívky si budují vlastní hodnoty a životní cíle, přesto se v Pákistánu nadále udržuje tradice domlouvání sňatků v brzkém věku dětí. Dívky jsou vychovávány k tradici rodiny, většina je smířená s osudem ženy v domácnosti starající se o děti. Výchova chlapců naopak směřuje k dosažení vysokého vzdělání pro lepší uplatnění na trhu práce. Chlapci jsou vedeni k úctě dívek a je jim vštěpována jejich role živitele rodiny. V Pákistánu není mnoho pracujících žen. Nejvíce žen pracuje právě ve sféře školství.

I přestože jsou dívky provdávány a starají se o rodiny, dokud to je možné, rodiny je posílají vzdělávat se. Většina dívek stihne před svatbou projít základní školou, které jsou po celé zemi strategicky rozmístěny, aby umožňovaly vzdělání dostupné všem. Naopak chlapci, jimž je od raného dětství vštěpována důležitost vzdělání, odchází do velkých měst či jiných

států studovat. Někteří i po svatbě, ačkoliv to záleží na movitosti rodin. Pokud je dívka provdána až po skončení studia, jde pracovat, dokud nezaloží rodinu. S příchodem dítěte automaticky povolání nechá a naplňuje poslání matky.

Vzdělání není z důvodů ekonomické krize bezplatné. Mnoho rodin šetří celý život, aby mohly své děti poslat na studia. Některé dívky sponzorují rodiče jejich budoucích manželů, aby synovi dopřáli vzdělanou manželku, se kterou bude mít naplněný vztah a která bude znát hodnoty.

Ve válečných oblastech toto neplatí. Dívky jsou zavřené doma pouze s výukou Koránu a následně provdány, pokud je komu. Mnoho mužů je rekrutováno do válečných skupin ještě v dětském věku, takže i chlapci neprocházejí školní výukou.

Díky živelným pohromám, které v posledních letech Pákistán potkaly, i v oblastech s funkčním vzdělávacím systémem, vzdělanost opadá. Mnoho škol bylo zničeno, finance na kvalitní učební pomůcky země nemá a je v tomto ohledu odkázána na humanitární pomoc jiných zemí. Této zemi bude trvat ještě mnoho let, než se dostane do úrovně funkčního vzdělávání a naplňování hodnot výchovy mladých lidí.

4. Přednosti a příležitosti výchovy a vzdělávání v muslimských zemích

Jak bylo zmiňováno již několikrát, muslimské země jsou tak rozvrstvené, že nelze v žádném případě zobecňovat, a to ani jednotlivé státy.

Každý ze států má svá vlastní pravidla, své vlastní tradice, jiné pochopení výchovy, jinou strukturu školství. V každé zemi jsou klady i zápory, ačkoliv se to může zdát nemožné.

Islám jakožto náboženství, jak již bylo zmiňováno, není špatný, jde jen o jeho správné pochopení a vysvětlení. Kladný aspekt výchovy je zcela určitě vazba v rodině. Ani v západním světě se tolik nedbá na udržování pozitivních vztahů jako u muslimů. Rodinné návštěvy jsou mnohdy v rozmezí pár dní, pokud se stane uvnitř rodinného kruhu nějaké neštěstí, vždy je to právě rodina, kdo jako první přispěchá na pomoc. Základem rodiny je brán převážně muž, který má roli zajišťovatele správných životních podmínek z hlediska financí. Každý muž, který žádá o ruku, je prověřován, jestli dokáže budoucí rodinu zajistit. V tomto duchu jsou chlapci vychováváni ke vzdělání a tím lepším pracovním podmínkám. V neradikálních rodinách je dítě vychováváno k úctě vůči druhým, převážně ke starším lidem. V západním světě starším lidem není věnováno tolik pochopení a laskavosti jako ve světě muslimském. Pro muslimy je starší člověk respektován pro své moudro, které nasbíral v průběhu života. Je vyhledáván k poskytování rad.

Další klad, který je možné nalézt, je určitě skromnost. Mnoho lidí se od dětství učí vystačit s minimem a smířit se s ním, rodiny jsou si tak mnohem bližší. Nevyhledávají samostatné rozptýlení, děti nemohou být rozmazlované, díky čemuž si i mnohem snáze udrží základní hodnoty štěstí, jako je radování se z maličkostí či času, který nám byl dán, abychom ho strávili s rodinou.

Samozřejmě příležitosti, které se projevují ve výchově v jiných oblastech, jsou zcela zřejmé. Vychovávání dívek k naprosté smířlivosti s osudem vězeňkyně není v dnešním světě normální. Dívky, které jsou celý život drženy ve svých domovech, nemají přehled o dění ve světě, o jeho možnostech, jsou na tom hůře než středověké otrokyně. Každý člověk by měl mít určitou dávku sebekázně a pokory, avšak toto hraničí s týráním. Bohužel tyto dívky žijí v těchto podmínkách po generace, jiné prostředí ani neznají a připadá jim to normální. Pro budoucnost je to těžký úděl. Pokud se těmto dívkám nakonec dostane svobody, žádná z nich netuší, jak se k tomu postavit. Nikdo je nikdy nenechal volně přemýšlet, nikdo je nenaučil, jak žít mimo zdi domu, tyto dívky jsou následkem této

výchovy silně determinované v sociální komunikaci. Zapuštěné kořeny jejich výchovy jim zabraňují s kýmkoliv mluvit, což bývá i problém při humanitárních misích v těchto zemích za rovnoprávnost dívek a žen. Ženy dlouhodobě utlačované už jsou do takové míry smířené, že jim hrozí psychické poruchy s příchodem radikální změny, která je jim nabízena v rámci některých programů. Naopak chlapi, jejichž výchova je směřována k nadřazenosti, se stávají v budoucnu tyrany a v tomto duchu opět vedou svou rodinu. Je to začarovaný kruh.

Jako pozitivum vzdělávání v některých muslimských zemích je důležité zmínit především tu chuť přivést ke vzdělávání více dívek formou rozdávaní stipendií. Dále se za pozitivní může určitě brát i rozvoj školství jako takový, mnoho z muslimských zemí bojuje s krizí v ekonomice a stejně se snaží školské odvětví rozvíjet a budovat nové vzdělávací instituce. I přes striktní víru vzniká stále více nových oborů na vysokých školách.

Co se týče negativ ve vzdělávání, tak naopak nedostatek škol na vesnicích je velký problém. Jelikož v mnoha zemích muslimského světa je nedokonalá infrastruktura, školy jsou většinou jen ve městech, mnoho dětí, ačkoliv by chtělo, nemá možnosti se vzdělávat.

Jako další zápor vzdělávání se dá uvést i smýšlení některých muslimských rodin, na jehož základě odmítají dívky do školy posílat a nejsou za to nijak postihovány. Ačkoliv se vlády snaží rozšiřovat vzdělání pro všechny rovnocenně, proti těmto radikálním názorům nejsou schopni nijak zasahovat. Přestože ve státní správě pracují převážně vzdělaní lidé vyžadující zlepšení úrovně gramotnosti v dané zemi, jsou v nich zakořeněny staré tradice nařizující projevy úcty k radikálně smýšlejícím muslimům, takže jakékoliv zakročení proti nařízení povinné školní docházky u nich nepřipadá v úvahu.

5. Humanitární pomoc ČR

Na světě najdeme mnoho humanitárních organizací, které pomáhají v různých zemích a různých oblastech. I v České republice se najdou organizace zprostředkující humanitární pomoc v rovině výchovy a vzdělávání. Mezi ně se řadí na první příčce Člověk v tísni, dále Česká rozvojová agentura a neposlední řadě ADRA¹⁹ ČR.

Většina humanitárních organizací je zaměřena především na humanitární pomoc základních lidských potřeb po živelných katastrofách, při válečných konfliktech či po nich. Ne vždy se najdou programy určené přímo na oblasti výchovy či vzdělávání. Alespoň ne v takové míře, která by byla potřebná. Mnoho organizací či států přispívá na vývoj a rozvoj tohoto sektoru převážně finanční pomocí, avšak v muslimském světě je potřeba udělat více než jen poslat peníze.

Jak pomoci v islámských zemích? V první řadě je potřeba obyvatele z odlehlých oblastí informovat o možnostech, které mají. To není úplně snadná práce vzhledem k uzavřenosti těchto lidí a přílišné agresivitě vůči nevěřícím. I když se pracovníkům humanitárních organizací podaří proniknout do dění ve vesnicích, není to výhra. Mnoho muslimů tyto otevřené názory odsuzuje a člověk se může ocitnout ve velkém nebezpečí. Bezpečnější je zcela jistě pomoci například s budováním škol v nedostupných oblastech, pro začátek třeba jen madras a nějaké praktické výuky, která by byla pro obyvatele prospěšná, a necítily by se cizinci ohrožováni. Po nějakém čase a proběhnuvšímu začlenění pracovníků do místní komunity by se postupně dalo přidávat na otevřenosti názorů a otevírání očí místním obyvatelům až ke změnám smýšlení obyvatelstva. Tato cesta je asi nejméně nebezpečná, ale také nejdelší. Vzhledem k uzavřenosti místních obyvatel vůči okolnímu světu by trvala tato spolupráce i desítky let.

Poslední možností pomoci jsou poradny pro ženy. V mnohých městech již existují a přispívají ke zvýšení gramotnosti žen a zároveň jako psychologická poradna pro ženy v nouzi.

¹⁹ Adventist Development and Relief Agency - mezinárodní humanitární organizace založená Církví adventistů sedmého dne

5.1. Člověk v tísní

Člověk v tísní je nezisková nevládní organizace zastávající celou škálu oblastí humanitární pomoci. Mimo jiné působí v Afghánistánu, Iráku a Pákistánu.

V Afghánistánu začala tato organizace působit v roce 2001, tedy po pádu Tálibánu. Mise v Afghánistánu je stálá, zaměřuje se nejenom na humanitární oblast, ale především na dlouhodobé řešení spojené se vzděláváním a zlepšením kvality života místních obyvatel. V tuto chvíli se jedná o největší zahraniční misi České Republiky. V Afghánistánu byl v roce 2001 nedostatek vzdělávacích institucí, kvalifikovaných učitelů na všech úrovních vzdělávání, byla zničena infrastruktura, avšak zvýšil se počet uchazečů o vzdělávání. Toto byla prioritní číslo jedna. Několik let organizace financovala opravy budov, stavěla nové. Po stabilizaci vzdělávací struktury je ale potřeba zaměřit se i na stránku obsahovou, jelikož ve školách není dostatek vzdělaných a zkušených učitelů, učí se na základě starých osnov a školy jsou neefektivně řízeny. Stejně jako školy základní trpí i školy střední, které mají navíc ještě problém s vyučováním praktickým, na které nejsou prostředky. Proto se organizace Člověk v tísní v tuto chvíli zaměřuje na dva základní projekty: 1. Zlepšení kvality středních zemědělských škol a 2. Podpora kapacit Ministerstva školství.

V rámci prvního projektu bylo postaveno, zrekonstruováno či vybaveno 90 základních a středních škol. Po několika letech se organizace začala věnovat zkvalitňování výuky na středních zemědělských školách prostřednictvím odborných školení pedagogů a zaváděním praktického vyučování.

Druhý projekt usiluje o navýšení schopností a kapacit Odboru Ministerstva školství v oblasti řízení a podpory fungování těchto středních zemědělských škol.

Působení organizace Člověk v tísní v Iráku započalo roku 2003 po pádu režimu Saddáma Husajna a funguje dodnes. Mimo jiné je zaměřeno na zlepšování školní výuky na severu země prostřednictvím školení a nabídkou grantových programů místním organizacím, které poté sami jsou schopni ovlivňovat řešení problémů ve svých regionech, např. pořádají rekvalifikační kurzy pro mladé ženy či prosazují dodržování lidských práv. Organizace inspirovaná festivalem Jeden svět, v roce 2012 zrežirovala první ročník iráckého festivalu dokumentárních filmů, Baghdad Eye, jehož cílem bylo informovat obyvatele o základních lidských právech.

Metodologie programu Jeden svět na školách, která je specifická využíváním právě těchto filmů při výuce, je taktéž aplikována do iráckých škol. Vyučující jsou vyškoleni v používání různých filmů k formování názorů mladých lidí a vytváření dobrovolnických skupin, které se následně snaží řešit momentální problematické oblasti či zlepšit kvalitu prostředí škol.

Proškolení místních organizací dále vede ke zlepšování infrastruktur, opravování škol či zkvalitňování výuky.

Působení v Pákistánu se nejvíce zaměřuje na obnovu sektoru školství zničeného v důsledku ničivých katastrof. První mise začala v roce 2005 po zemětřesení, kdy organizace kromě poskytnutí základní humanitární pomoci v zemi zůstala. Během několika let postavila desítky škol, pomohla s renesancí infrastruktury a provozovala Centrum pro psychosociální asistenci. Toto centrum v zemi působí dodnes.

5.2. Česká rozvojová agentura

Česká rozvojová agentura (ČRA) působí od roku 2008, zřizovatelem je Ministerstvo zahraničních věcí ČR a její kompetencí je zahraniční rozvojová spolupráce.

Činnost České rozvojové agentury spočívá v přidělování rozpočtů pro humanitární a rozvojovou pomoc, ve velké míře spolupracuje s Organizací Člověk v tísni. Dnes poskytuje finance na pomoc ve vzdělávací sféře Afghánistánu a Jemenu.

V Afghánistánu přispívá organizaci Člověk v tísni v obou jejích projektech, jak podpora středních zemědělských škol, tak i Ministerstva školství. Za poslední tři roky ČRA přispěla této organizaci 11,9 milionů Kč na projekt podpory středních zemědělských škol, který zatím přímo ovlivnil 29 škol, přičemž na konci jeho realizace se počítá s nárůstem na 50 škol.

Pro projekt podpory Ministerstva školství se vyčlenilo 5,8 milionů Kč.

Projekt v Jemenu je také zaměřen na rozvoj zemědělského vzdělávání. V tuto dobu zatím působí krátce, jelikož z důvodu zhoršení bezpečnosti v Jemenu musel být několikrát přerušen.

5.3. ADRA Česká republika

Tato organizace je zaměřena na okamžitou humanitární pomoc v zahraničí při mimořádných událostech, avšak realizuje i dlouhodobé rozvojové projekty.

V muslimských zemích působí pouze v Bangladéši s programem BanglaKids, kde se zaměřuje na děti mladšího školního věku, převážně sirotky a děti z chudých rodin. Mimo působení v bangladéšských školách a školení tamních vyučujících organizuje projekty na podporu dětí z Bangladéše v České republice.

Prvním z projektů je Adresné dárcovství, při kterém české rodiny či osoby posílají chudým dětem či sirotkům finanční částky na vzdělávání či nějaké výukové materiály potřebné pro studium, dárky, šaty či boty.

Jiným projektem této organizace je participace dětí z českých základních škol na financování studia bangladéšských dětí. V rámci školy vytvářejí při výtvarných výchovách předměty, které prodávají na místních trzích a utrženou částku skrze organizaci posílají do Bangladéše.

ADRA, jakožto mezinárodní organizace, vybudovala v Bangladéši vzdělávací slumové centrum pro sirotky, kterému přispívá na provozování i ADRA ČR pomocí uspořádávání různých koncertů, ze kterých putují výtěžky především na školní pomůcky, platy učitelů či svačiny pro děti z tohoto centra.

6. Závěr

Výchova a vzdělávání v muslimských zemích poskytuje více náhledů. Nedá se obecně říci, že je to špatné nebo dobré. Vše záleží na životních podmínkách, život ve městě nabízí něco jiného než život na vesnici. Stejně tak život v jedné zemi umožňuje jiné cíle výchovy a strategii vzdělávání jako život v jiné. Víra je všemocná pro silně věřící muslimy, avšak její výklad je rozdílný. Korán je napsán jako jakýkoliv jiný náboženský text - je to soubor určitých příkázání, které si věřící musí vyložit po svém. Je na každém člověku, v jakém smyslu tyto texty pochopí a jakým stylem se jimi bude řídit.

Každá země má své příležitosti, zároveň z každé země se mohou lidé poučit. Islám vychovává lidi k silnému poutu mezi sebou, což je věc, která v západním světě postupně mizí. Vazby v rodině jsou pevné, velmi otevřené a upřímné. Tedy v těch rodinách, které Korán v tomto duchu pochopily. Zde jsou děti vedeny k počestnosti, úctě, upřímnosti, střídmosti, a pokud jsou pro to možnosti, tak i ke vzdělání. Naopak jsou i takové rodiny, které jsou velmi ovlivněny silným radikalismem islámu, ve kterých výchova probíhá v archaických kořenech, které odmítají poskytnout samostatné rozhodování dívkám, stejně tak jako vzdělání.

Města jsou otevřená vzdělávání dívek i chlapců ve všech zemích muslimského světa. Fungují základní školy, střední školy i univerzity, ve kterých pracují i zahraniční učitelé.

Pokud se na to člověk podívá z historického pohledu v porovnání s Českou republikou, i zde byly tyto podmínky před pár stoletími. Nebylo zde mnoho škol, vzdělání nebylo dostupné, na vesnicích se děti většinou nevzdělávaly. S pokračující historií se začal budovat systém školství, stavěly se školy na nepřístupných místech, uzákonila se školní docházka.

V muslimských zemích jsou země právě v této rovině, pomalu se vyvíjí, snaží se dosáhnout pokroku, ať už v oprostění se od radikálního náboženství či otevření vzdělání pro všechny rovné. Ačkoliv teď se může zdát, že muslimské země jsou v mnohém zaostalé, každou chvíli se úroveň jejich výchovy i vzdělávání zlepšuje a jsou vidět pokroky.

Jejich styl života nelze odsoudit, každá země musí projít jistým vývojem, aby se dostala na světovou úroveň. A právě v tom se musí muslimským zemím poblahopřát - ačkoliv stále jsou oblasti, ve kterých je negramotnost a zaostalost neúprosná, vlády všech zemí dělají maximum, aby vyhověly světovým standardům a utlačily radikalismus.

7. Použité zdroje

ARMSTRONGOVÁ, Karen. Islám. Praha: Slovart, 2008, 255 s. ISBN 978-80-7391-155-3

Autor neznámý. Korán. Praha: Academia, 2000, 797 s. ISBN 80-7309-992-6

FROUZOVÁ, Magdaléna. Závoj a džíny. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, 208 s. ISBN 80-7021-840-1

KANTOROVÁ, Jana a kol. Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I. Olomouc: Hanex, 2008, 246 s. ISBN 978-80-7409-024-0

LUNDE, Paul. Islám. Praha: Euromedia Group, 2004, 192 s. ISBN 80-242-1093-2

MÜLLER, Zdeněk. Islám a islamismus. Praha: Academia, 2010, 260 s. ISBN 978-80-200-1818-2

PAŘÍZEK, Vlastimil. Obecná pedagogika, Praha: Karolinum, 1992, 71 s. ISBN 80-7066-339-1

SPENCER, Robert. Islám bez závoje. Praha: Triton, 2006, 236 s. ISBN 80-7254-761-5

TAUER, Felix. Svět Islámu. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, 446 s. ISBN 80-7021-828-2

TUREČEK, Břetislav. Světla a stíny islámu. Praha: Euromedia Group, 2007, 216 s. ISBN 978-80-242-1909-7

Islám. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-03-8]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Isl%C3%A1m>

National literacy adult rates. In: UNESCO Institute for statistics [online]. Montreal, 1999- [cit. 2014-03-18].

Dostupné z: <http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=210>

Všeobecná deklarace lidských práv a svobod [online], Informační centrum OSN, 2005. [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>